

Szkolna codzienność oczami krakowskiej młodzieży - diagnoza z pomysłami na zmiany

2026-05-22

W jakim stopniu szkoła jest dla uczniów i uczennic bezpieczną przystanią, środowiskiem wspierającym, również emocjonalnie, oraz które aspekty jej funkcjonowania wymagają zmiany podejścia czy dodatkowej uważności - ankieta dotycząca samopoczucia i poczucia bezpieczeństwa w krakowskich szkołach ponadpodstawowych pozwala lepiej zrozumieć oczekiwania młodzieży i zaprojektować działania, które trafnie na nie odpowiadają. Pierwsze efekty już widać.

- Analiza odpowiedzi otwartych udzielonych przez uczniów i uczennice szkół ponadpodstawowych w Krakowie pozwala na identyfikację kluczowych zagadnień składających się na złożony obraz funkcjonowania środowiska szkolnego, w którym o samopoczuciu młodzieży w dużym stopniu decydują takie aspekty, jak wsparcie emocjonalne, dobre relacje międzyludzkie i jakościowa komunikacja. Płynie stąd wniosek, że w pracy na rzecz krakowskiej edukacji musimy łączyć troskę o nowoczesną infrastrukturę i poziom edukacyjny z działaniami wzmacniającymi społeczność szkolne we wspomnianych obszarach - mówi Krakowska Rzeczniczka Uczniów i Dialogu Szkolnego Aleksandra Twaróg.

W badaniu wzięło udział 10 069 uczniów i uczennic samorządowych szkół ponadpodstawowych. Anonimowa ankieta dotyczyła samopoczucia i poczucia bezpieczeństwa w szkole, zawierała pytania zamknięte i otwarte, co pozwoliło zebrać zarówno dane ilościowe, jak i jakościowe, dotyczące takich zagadnień, jak: ogólne samopoczucie w szkole, poczucie bezpieczeństwa, ocena klimatu szkolnego, najczęściej odczuwane trudności, oczekiwane zmiany i formy wsparcia, potrzeba powołania szkolnych rzeczników praw ucznia i zakres ich zadań.

Do czynników, które obniżają samopoczucie młodzieży, należą wyzwania i trudności związane ze szkolnym funkcjonowaniem, wśród których najczęściej powtarzały się przeciążenie nauką, nadmiar sprawdzianów i kartkówek, silna presja ocen i brak czasu na odpoczynek. Jako źródło trudności wymieniane były też relacje z nauczycielami, w tym poczucie niesprawiedliwego traktowania.

W spójności z tym, jak uczniowie i uczennice określają odczuwane trudności, pozostają odpowiedzi dotyczące oczekiwanych zmian, wśród których najczęściej wskazywano na potrzebę ograniczenia presji szkolnej, zmniejszenia liczby sprawdzianów oraz większej wyrozumiałości ze strony nauczycieli, a także prowadzenia działań wspierających zdrowie psychiczne, w tym tworzenie przestrzeni do rozmowy i odpoczynku. Zdaniem młodzieży dla poprawy atmosfery w szkole i relacji uczeń - nauczyciel ważne są lepsza komunikacja i działania integracyjne.

Druga część ankiety dotyczyła zdiagnozowania potrzeby powołania szkolnych rzeczników praw ucznia - z odpowiedzi wynika, że młodzież odczuwa brak widocznej instytucji wsparcia w szkole i tę lukę może wypełnić osoba, która specjalizowałaby się w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych, udzielaniu wsparcia i prowadzeniu edukacji prawnej. Z kolei od miejskiego Rzecznika Uczniów i Dialogu Szkolnego młodzież oczekuje przede wszystkim reagowania na naruszenia praw ucznia, wsparcia i interwencji w sytuacjach konfliktowych oraz działań edukacyjnych. Uczniowie i uczennice szczególnie

cenią dostępność rzecznika, możliwość rozmowy i zgłaszania problemów w bezpieczny sposób. Postrzegają też rolę rzecznika jako inicjatora projektów warsztatowych (dotyczących zdrowia psychicznego, praw ucznia oraz relacji społecznych), integracyjnych, międzyszkolnych oraz wspierających rozwój zainteresowań.

Szkoły powołują rzeczników

Odpowiedzią na postulaty zgłoszone w ankiecie było opracowanie zapisów do statutów szkół i regulaminów działalności szkolnego rzecznika praw ucznia. Znacznie przyspieszyło to proces powoływania rzeczników i obecnie funkcjonują już oni w ponad 60 szkołach ponadpodstawowych, a na początku było ich zaledwie 18.

- We współpracy z dyrektorami szkół rozpoczęliśmy systemowe działania zmierzające do upowszechnienia funkcji szkolnego rzecznika praw uczniów. Kluczowe było nie tylko zachęcanie szkół do powoływania rzeczników, ale i stworzenie narzędzi, które ten proces ułatwią. We współpracy z Fundacją na rzecz Praw Ucznia powstały rozwiązania formalne, które mogą zostać wdrożone w każdej szkole ponadpodstawowej, tj. odpowiednie zapisy w statucie szkoły odnoszące się do Rzecznika Praw Ucznia i regulamin jego działalności - mówi Aleksandra Twaróg.

Kolejnym etapem będzie wzmocnienie jakości działania rzeczników w ramach cyklicznych szkoleń oraz działań wspierających, które pozwolą im w sposób kompetentny i spójny realizować swoje zadania.

Krakowska Akademia Dialogu Szkolnego

Odpowiedzią na potrzebę upowszechnienia działań edukacyjno-integracyjnych, wzmocnienia kultury dialogu w szkołach oraz budowania bezpiecznej przestrzeni do rozmów na trudne i ważne tematy - jest Krakowska Akademia Dialogu Szkolnego, realizowana obecnie w krakowskich szkołach ponadpodstawowych.

W ramach projektu odbywa się cykl warsztatów i szkoleń wzmocniających kompetencje społeczne uczniów, opartych na aktywnych metodach pracy, w tym nauce przez doświadczenie i ćwiczeniach praktycznych. Spotkania są prowadzone przez doświadczony zespół trenerski i obejmują m.in. tematykę komunikacji, mediacji rówieśniczych, rozwiązywania konfliktów, stawiania granic czy prowadzenia rozmów na trudne tematy.

Dostępność wsparcia i jakość kontaktu

Krakowski Rzecznik Uczniów i Dialogu Szkolnego prowadzi szereg działań systemowych przypisanych do tej funkcji, a równolegle pozostaje w stałym kontakcie z krakowskimi szkołami w zakresie rozwiązywania bieżących problemów sygnalizowanych przez uczennice, uczniów, a czasem także ich rodziców. Społeczności szkolne chętnie korzystają z takiej formy wsparcia, doceniając jej dostępność - sprawy zgłaszać można w różny sposób: pisemnie, telefonicznie, drogą elektroniczną lub osobiście podczas dyżurów rzeczniczki. Zgłaszający mogą zawsze liczyć na otwartość i wysłuchanie oraz mieć pewność, że każde zgłoszenie zostanie dokładnie zweryfikowane i nie pozostanie bez odpowiedzi.

- Problematyka, którą poruszają uczniowie i uczennice, a także rodzice, jest bardzo różnorodna, ale można ją podzielić na dwie główne kategorie. Pierwsza to zasady i procedury obowiązujące w szkołach, w tym m.in. kwestie dotyczące ubioru, zapisów w statutach, sposobu spędzania przerw międzylekcyjnych, oceniania, prac domowych. Druga kategoria to relacje panujące w szkole, zarówno rówieśnicze, jak i te między uczniami i uczennicami a kadrami nauczycielską i dyrekcją, w tym obszarze zgłaszane są m.in. uwagi co do zachowania poszczególnych nauczycieli czy trudności związane z funkcjonowaniem w grupie rówieśniczej – mówi Aleksandra Twaróg.

Po rozpoznaniu sprawy rzeczniczka podejmuje odpowiednie działania (interwencja, porada, mediacja, rozmowa, zgłoszenie do uprawnionych organów, np. kuratorium oświaty). Duża część spraw, wątpliwości czy pytań, z którymi zgłaszają się do rzeczniczki uczennice i uczniowie lub samorządy uczniowskie, a czasem też nauczyciele i dyrektorzy szkół, nie wymaga bezpośredniej interwencji w szkole. Nie dlatego, że są to sprawy błahe, wręcz przeciwnie. W tych wypadkach bardziej efektywne od interwencji jest wyposażenie osób lub grup zgłaszających dany problem w precyzyjne i wyczerpujące informacje dotyczące m.in. praw uczniowskich, granic, w których może działać szkoła, tak by uczennice i uczniowie czuli się dobrze przygotowani i sami mogli otwarcie porozmawiać z nauczycielami czy dyrekcją o sprawach lub sytuacjach, co do których mają zastrzeżenia, by mogli samodzielnie wyrazić i uargumentować swoje potrzeby, przedstawić propozycje zmian (często wypracowywane podczas spotkań z rzeczniczką). Dzięki temu młodzi ludzie, którzy do tej pory czuli, że ich głos nie jest wystarczająco słyszany, odzyskują podmiotowość i sprawczość: nie obawiają się komunikować nauczycielom i opiekunom swoich potrzeb, zgłaszać zastrzeżeń, proponować zmian, z kolei ci drudzy przekonują się, że wiele kwestii można wyjaśnić i wielu nieporozumień uniknąć dzięki lepszej komunikacji wewnątrz szkoły. Sprzyja to również budowaniu lepszej atmosfery, klimatu zaufania i poczucia współodpowiedzialności za respektowanie zasad panujących w szkole.